

DE OUDSTE STOLP VAN WEST-FRIESLAND

Twee jaar geleden kochten Evert en Chantal Nannings een stolpboerderij in Oosterblokker. Een mooie landelijke plek met zowel aan voor- als achterzijde vrij uitzicht over de weilanden, maar toch slechts een kwartiertje verwijderd van de gezellige Hoornse binnenstad. Volgens de informatie van de makelaar was de stolp gebouwd rond 1880 en de nieuwbakken stolpbewoners hadden geen reden om aan deze leeftijd te twijfelen. Totdat jaarringonderzoek aan de balken van het vierkant uitwees dat de bouw bijna 300 jaar eerder lag. De boerderij mag zich daarmee zelfs de oudste stolp van West-Friesland noemen!

Metamorfose

Het paar koos in 2017 bewust voor de koop van een oude boerderij. 'In een stolpboerderij heb je alle ruimte en daarnaast heeft een stolp mooie authentieke details', vertelt Chantal. Evert: 'We vinden ook het dorps van Oosterblokker leuk, iedereen groet elkaar!'. Op het eerste gezicht veranderen Chantal en Evert weinig aan de boerderij, want de gevels en het dak blijven in hun huidige vorm bestaan. Binnen vindt echter een totale metamorfose plaats. In de oude kamers waren geen bijzondere details te vinden en zij zijn inmiddels gesloopt. Hierna is wat grond uitgegraven en binnenkort wordt een nieuwe betonvloer gestort. Als die is uitgehard, start de bouw van de nieuwe vertrekken. Chantal is interieurstylist van beroep, dus wat betreft inrichting wordt de boerderij ongetwijfeld ook een plaatje. Tot het moment dat zij de stolp kunnen betrekken, woont

het echtpaar met hun kinderen Lorenzo (18) en Gioia (13) in een grote schuur op het erf.

Eikenhouten vierkant

In het kader van de geplande verbouwing brachten medewerkers van Archeologie West-Friesland, de intergemeentelijke organisatie voor archeologie in negen gemeenten in Noord-Holland, een bezoek aan de boerderij. Zij zagen tot hun verrassing dat het vierkant van eikenhout was gemaakt. Uit eerder onderzoek is bekend dat eiken vierkanten van vóór 1600 dateren en dat na die tijd de imposante houten kern van een stolp altijd werd gebouwd van naaldhout. In vierkanten uit de periode ná 1600 is soms wel eikenhout verwerkt, maar het gaat dan altijd om hergebruikt hout. Dit is te herkennen aan inkepingen in de balken, die niet bij het vierkant horen. Bij de boerderij in Oosterblokker is daarom uitgebreid bouwhistorisch onderzoek naar het vierkant gedaan. Hieruit bleek dat het niet om hergebruikt hout gaat, maar dat het eikenhout destijds nieuw is aangekocht voor deze boerderij. Hoeveel stolpboerderijen met een origineel eiken vierkant uit de 16de eeuw nog bestaan, is onbekend; misschien gaat het nog slechts om enkele tientallen exemplaren.

Houtboringen

Om de precieze ouderdom van het vierkant te achterhalen, is dendrochronologisch onderzoek (ook wel jaarringonderzoek genoemd) gedaan. Bij dit onderzoek wordt de kap van de boom gedateerd aan de hand van de jaarringen in het hout. Dendrochronoloog Sjoerd van Daalen heeft houtmonsters genomen uit de eikenhouten balken. Dit is gedaan door middel van een holle boor, waarmee dunne boorkernen uit het hout worden gehaald. Het is belangrijk om de boorkernen te nemen op plekken waar de laatst gegroeide ring van het hout aanwezig is, want dan kan de kap van de boom op het jaar nauwkeurig worden bepaald. De houtmonsters zijn in het laboratorium onderzocht met behulp van een microscoop en een meettafel. De uitkomst van dit onderzoek is dat het eikenhout allemaal in dezelfde periode is gekapt, namelijk in de herfst/winter van 1590 of de eerste maanden van 1591. Ervan uitgaande dat het transport en de verwerking van de balken ongeveer twee jaar in beslag nam, betekent dit dat de boerderij in Oosterblokker rond 1592 is gebouwd. Ook de herkomst van het hout kan met behulp van dendrochronologisch onderzoek worden bepaald: de

De familie Nannings voor hun stolpboerderij in Oosterblokker.

eikenbomen groeiden in het zuiden van Noorwegen. Ondanks de hoge leeftijd van het hout verkeert het vierkant in uitstekende staat. Dat is niet verwonderlijk, want eikenhout is heel duurzaam en wordt nauwelijks aangetast door houtworm. Een rijk bezit dus!

Nog oudere stolpen

In West-Friesland zijn eerder zeer oude stolpboerderijen ontdekt. In 2015 bleek een stolpboerderij in Schellinkhout rond 1565 te zijn gebouwd en in 2011 is onderzoek gedaan naar een stolp in Hoogkarspel die van omstreeks 1560 dateert. Ook bij deze boerderijen was het vierkant gemaakt van eikenhout uit Zuid-Noorwegen. Beide boerderijen zijn ouder dan de stolp in Oosterblokker. De stolpen in Schellinkhout en Hoogkarspel zijn echter afgebroken en bestaan dus niet meer. Daarmee is het huis van de familie Nannings op dit moment de oudst bekende stolp van West-Friesland. Bovengenoemde stokoude stolpen staan (of stonden) alle drie in het gebied tussen Hoorn en Enkhuizen. Dat is wel te verklaren. Op dit moment wordt ervan uitgegaan dat de eerste stolpboerderijen rond 1550 zijn gebouwd. Voor de bouw van de vierkanten had men lange, rechte balken nodig en zulk hout groeide niet in Nederland. De balken werden daarom geïmporteerd uit Scandinavië en naar de Westfriesse havensteden vervoerd aan boord van speciale houtschepen. Dat juist in de omgeving van deze havensteden heel oude stolpen zijn te vinden, kan geen toeval zijn. Ook het feit dat in de welvarende regio kapitaal beschikbaar was voor de bouw van grote boerderijen zal een belangrijke rol hebben gespeeld.

De stolpboerderij in 1957.

De hoge ouderdom van de stolp in Oosterblokker toont maar weer eens aan dat de leeftijd van een stolpboerderij niet kan worden afgelezen aan de hand van de gevels of het interieur. Een stolp uit de 16de of 17de eeuw is altijd sterk verbouwd in de loop van de tijd: houten gevels zijn vervangen door gevels van baksteen, ramen en deuren zijn gemoderniseerd, dakkapellen zijn toegevoegd en het houten interieur van de woonvertrekken en stal is vernieuwd. Wat wel behouden bleef, was het robuuste vierkant. Deze houten constructie vormt daarom de sleutel tot het dateren van een stolpboerderij. DD

Binnen de stolp is een dunne laag grond afgegraven.

Bouwhistorisch onderzoek naar het eikenhouten vierkant.

Dendrochronoloog Sjoerd van Daalen neemt een houtmonster uit een van de stijlen van het vierkant.

De houtmonsters uit het vierkant.